

УДК 343.431

DOI <https://doi.org/10.32782/2709-9261-2024-4-12-8>**Драгоненко Анна Олександрівна,**

кандидат юридичних наук, доцент,

доцент кафедри кримінального права та кримінології факультету № 1
(Донецький державний університет внутрішніх справ, м. Кропивницький)ORCID: <https://orcid.org/0000-0001-8353-2341>

ЗАПОБІГАННЯ ТА ПРОТИДІЯ ТОРГІВЛІ ЛЮДЬМИ: МІЖНАРОДНИЙ ТА НАЦІОНАЛЬНИЙ ВИМІР

У статті досліджено міжнародні та національні нормативно-правові акти у сфері протидії торгівлі людьми та визначено, які з них справді є дієвими, а які потребують доопрацювання. Установлено, що потужними міжнародними організаціями вживаються заходи щодо протидії торгівлі людьми шляхом ухвалення нормативно-правових актів, які б змогли реально протидіяти цій проблемі, а також містили б положення щодо захисту та допомоги постраждалим від даного злочину особам. Таким документом, зокрема, є Конвенція Ради Європи «Про заходи щодо протидії торгівлі людьми» тощо. Важливим елементом протидії торгівлі людьми є створення міжнародних організацій, які мають на меті захист і допомогу постраждалим особам, а також усебічне сприяння викоріненню цієї проблеми в усьому світі.

Ключові слова: торгівля людьми, експлуатація, жертва, протидія торгівлі людьми, профілактика.

Постановка проблеми. Сучасне законодавство багатьох країн містить значну кількість правових документів, спрямованих на протидію торгівлі людьми та захист фундаментальних прав особистості, зокрема і права на свободу, недоторканість та гідність. Проте, незважаючи на розвинену правову базу, проблема торгівлі людьми залишається актуальною, оскільки злочинці постійно винаходять нові способи ухилення від відповідальності.

Торгівля людьми становить особливо тяжкий злочин, який порушує базові принципи гуманності та правові норми. Це явище визнається серйозним кримінальним правопорушенням як українським законодавством, так і міжнародною спільнотою.

Щороку по всьому світу численні особи стають жертвами сучасного рабства. Серед причин поширення цього явища варто відзначити не лише економічні чинники, які спонукають людей шукати роботу за межами свого регіону чи країни, але й брак достовірних відомостей про можливості працевлаштування та низький рівень правової обізнаності населення. Саме тому критично важливим є забезпечення суспільства повною та достовірною інформацією про цей небезпечний злочин проти особистості.

У контексті боротьби з торгівлею людьми важливо зазначити, що кримінальне законодавство більшості держав передбачає відповідальність за такі діяння. Хоча ця проблема має глобальний характер, зачіпаючи як Україну, так і інші країни, для її подолання розроблено комплексну міжнародну та національну нормативно-правову базу. Проте, оскільки торгівля людьми існувала до появи сучасного законодавства та продовжує існувати попри його наявність, постає потреба в ретельному аналізі чинних правових механізмів для виявлення ефективних інструментів і аспектів, які потребують удосконалення.

Аналіз останніх досліджень та публікацій. Проблемі торгівлі людьми приділяли увагу в наукових працях такі вчені, як В.В. Чумак, І.М. Копотун, О.С. Стеблінська, М.І. Хавронюк, А.А. Вознюк, О.О. Титаренко, В.В. Топчій, Н.А. Гураленко, М.Г. Вербенський, І.І. Митрофанов, Л.О. Данильчук, А.М. Орлеан, М.І. Бажанов, П.Л. Фріс, Д.О. Негодченко, В.М. Куц, С.І. Шевченко, О.С. Юнін, Я.Г. Лизогуб, Т.С. Коханюк, А.В. Андрушко й інші.

Мета статті. Провести аналіз сучасних наукових джерел і джерел національного та міжнародного законодавства з питань протидії торгівлі людьми та виділити основні напрями цих досліджень.

Виклад основного матеріалу. У сучасну епоху глобалізації все більшої гостроти набуває питання транскордонної міграції. Передусім тому, що це явище дало початок ще одному різновиду міжнародної злочинності, окрім наркоторгівлі та торгівлі зброєю, – торгівлі людьми.

Німецький дослідник Л. Кайдел визначив торгівлю людьми одним з основних видів діяльності злочинних груп, який посідає 5 місце в ієрархії кримінальної активності в Німеччині [1, с. 43]. Безумовно, це є порушенням усіх прав і свобод людини, закріплених у Загальній декларації прав людини, ухваленій Генеральною Асамблеєю ООН [2]. Найбільшу тривогу викликає ріст об'ємів незаконного вивозу жінок і дітей із рідних країн за кордон для використання в цілях сексуальної експлуатації та примусової праці. За деякими даними, загальна кількість людей в усьому світі, які щороку потрапляють у рабство, становить 1 мільйон осіб, а прибутки злочинних угруповань – 3,5 мільярда доларів щорічно. Підпільна проституція сприяє розповсюдженню інфекцій, що передаються статевим шляхом, зокрема СНІДу. Останнім часом трапляються також ви-

падки використання людей для трансплантації органів, адже нестача донорського матеріалу та його висока вартість приваблюють кримінальні структури [3].

Згідно з Палермською конвенцією ООН і Протоколом до неї, ухваленими в листопаді 2000 р., торгівля людьми є одним із найбільш небезпечних кримінальних карних діянь. Свідченням стурбованості міжнародного співтовариства ситуацією, що склалася, є низка конвенцій, пактів і протоколів з урегулювання цього питання [4].

Серед них такі:

– Конвенція про боротьбу з торгівлею людьми та експлуатацією проституції третіми особами, ухвалена Генеральною Асамблеєю ООН 2 грудня 1949 р. Консолідує положення інших міжнародних договорів із цього питання, ухвалених починаючи з 1904 р. Її основне завдання – визначення ефективних заходів боротьби проти всіх форм торгівлі жінками й експлуатації проституції. Уперше в історії укладення міжнародних договорів дана Конвенція проголосила проституцію і торгівлю людьми актами, несумісними з гідністю та цінністю людської особистості, що ставлять під загрозу добробут окремих осіб, сім'ї та суспільства [5];

– Міжнародний пакт про громадянські та політичні права (Нью-Йорк, 16 грудня 1966 р.). Є доповненням до Загальної декларації прав людини; захищає право на життя і стверджує, що жодна людина не повинна піддаватися випробуванням, примусовій праці та незаконно утриманню чи утиску таких свобод, як свобода на пересування, вираження й асоціацію з іншими [6];

– Конвенція про ліквідацію всіх форм дискримінації стосовно жінок, CEDAW (Нью-Йорк, 18 грудня 1979 р.). Найбільш всеохоплюючий акт про права жінок, що визначає законодавчі обов'язки, спрямовані на ліквідацію дискримінації стосовно жінок [7];

– Документ про спільну дію Ради Європи від 1997 р., перелічує додаткові види покарання та заходи адміністративного характеру, як-от конфіскація та вилучення доходів і власності торговця людьми, закриття установ, які брали участь у торгівлі людьми. Зобов'язує країни – члени ЄС ввести адміністративну або кримінальну відповідальність за злочини, учинені від імені юридичної особи, без урахування кримінальної відповідальності фізичних осіб, що стали співучасниками або призвідниками злочину [8];

– нині на рівні ЄС діє Рамкове рішення Ради Європи про торгівлю людьми. Його метою є уніфікація національного кримінального законодавства для забезпечення ефективної боротьби з торгівлею людьми. Воно доповнює вже ухвалені Радою Європи інструменти, як-от Спільні дії від 1996, 1998 та 2000 рр., а також програми STOP (спрямована головним чином на розроблення міждисциплінарного підходу із залученням усіх зацікавлених сторін і приділяє велику увагу дуже важливій ролі неурядових організацій) та DAPHNE (спеціально розроблена з метою підтримки діяльності неурядових організацій у сфері захисту жінок і дітей – жертв насильства [8];

– Конвенція ООН проти транснаціональної організованої злочинності (Нью-Йорк, 15 листопада 2000 р.), має за мету сприяння міжнародному співробітництву для запобігання транснаціональній організованій злочинності та боротьби проти неї. Надає правоохоронним органам і судовій владі унікальні засоби боротьби із цією проблемою [9].

Отже, ми можемо бачити, що у світі досить потужна нормативно-правова база щодо протидії торгівлі людь-

ми. Варто зазначити, що Україна також підтримує ухвалені міжнародними організаціями нормативно-правові акти, окрім того, часто застосовує їх у своїй діяльності щодо протидії торгівлі людьми, а також ухвалює їх на законодавчому рівні – ратифікуються Верховною Радою України.

Варто звернути увагу на ті міжнародні нормативно-правові акти, що були ратифіковані Верховною Радою України (далі – ВРУ).

Першим важливим нормативно-правовим актом є Конвенція Ради Європи «Про заходи щодо протидії торгівлі людьми», ратифікована ВРУ 21 жовтня 2010 р. [10]. Ця Конвенція застосовується до всіх форм торгівлі людьми, незалежно від того, чи є вони національними або транснаціональними, чи пов'язані чи не пов'язані вони з організованою злочинністю.

Так, згідно зі ст. 1 цілями цієї Конвенції є:

1) запобігання торгівлі людьми та боротьба з нею з одночасним гарантуванням гендерної рівності;

2) захист прав людини стосовно жертв торгівлі людьми, розроблення всеохопної структури захисту жертв і свідків і допомоги їм з одночасним гарантуванням гендерної рівності, а також забезпечення ефективного слідства та кримінального переслідування;

3) сприяння міжнародному співробітництву в боротьбі з торгівлею людьми [10].

Одним із фундаментальних принципів, закріплених у Конвенції, є заборона дискримінації. Це означає, що захист прав постраждалих та їх підтримка здійснюються незалежно від статі, расової приналежності, кольору шкіри, мовних особливостей, релігійних переконань, політичних поглядів, національного чи соціального походження, належності до меншин, матеріального становища чи будь-яких інших ознак. Такий підхід є невід'ємною характеристикою демократичного устрою.

Конвенція також приділяє особливу увагу превентивним механізмам протидії торгівлі людьми. Серед них: вивчення успішного досвіду, методологій і стратегічних підходів; посилення ролі медіа та громадського сектору у виявленні та протидії попиту як ключового чинника торгівлі людьми; проведення інформаційних кампаній за участю державних інституцій і політичних діячів; упровадження освітніх програм для школярів обох статей, які наголошують на неприпустимості гендерної дискримінації, її негативних наслідках та важливості забезпечення рівності, поваги до гідності й особистої недоторканності кожної людини.

Конвенція встановлює чіткі вимоги щодо ідентифікації осіб, які постраждали від торгівлі людьми, та подальшого надання їм усебічної допомоги, захисту та підтримки.

Отже, можемо сказати, що даний нормативно-правовий документ є дуже важливим, оскільки був ратифікований не лише ВРУ, а й іншими державами, а це свідчить про те, що торгівля людьми є досить масштабним злочинном, і щоб його викоринити, необхідно вжити кардинальних засобів, деякі з них виокремлені в Конвенції.

Наступним документом у сфері протидії торгівлі людьми, який ратифікований ВРУ, є Конвенція Організації Об'єднаних Націй «Проти транснаціональної організованої злочинності», ухвалена резолюцією 55/25 Генеральної Асамблеї від 15 листопада 2000 р. Ратифіковано Верховною Радою України 4 лютого 2004 р. Ідеться про сприяння співробітництву у справі більш ефективного запобігання транснаціональній організованій злочинності та боротьби з нею. Оскільки торгівля

людьми є транснаціональним злочиним, то вона підпадає під дію даного документа [9].

Цей документ регулює міждержавні взаємини у сфері протидії торгівлі людьми, а саме взаємодію між правоохоронними органами, для ефективного розслідування даного злочину та подальшої реабілітації постраждалих від злочину осіб. Так, у рамках Конвенції здійснюється обмін зібраною інформацією щодо виявленого злочину, а також технічна допомога та підготовка кадрів.

Держави – учасниці Конвенції прагнуть розробляти й оцінювати ефективність національних проєктів, а також виявляти та впроваджувати оптимальні види практики та політики, спрямовані на запобігання транснаціональній організованій злочинності.

Держави-учасниці прагнуть, відповідно до основних принципів свого внутрішнього законодавства, скорочувати наявні чи майбутні можливості для організованих злочинних груп діяти на законних ринках за використання доходів від злочинів, за допомогою вжиття належних законодавчих, адміністративних або інших заходів. Такі заходи повинні зосереджуватися на [9]:

а) зміцненні співробітництва між правоохоронними органами чи органами прокуратури та відповідними приватними організаціями, зокрема й із різних секторів економіки;

б) сприянні розробленню стандартів і процедур, призначених для забезпечення сумлінності в роботі публічних і відповідних приватних організацій, а також кодексів поведінки для представників відповідних професій, зокрема адвокатів, нотаріусів, консультантів із питань оподаткування та бухгалтерів;

в) запобіганні зловживанням із боку організованих злочинних груп процедурами торгів, що проводяться публічними органами, і субсидіями та ліцензіями, що видаються публічними органами для здійснення комерційної діяльності;

г) запобіганні зловживанням із боку організованих злочинних груп юридичними особами; такі заходи можуть передбачати:

д) створення публічного реєстру юридичних і фізичних осіб, що беруть участь у заснуванні юридичних осіб, керуванні ними та їх фінансуванні;

е) створення можливості позбавлення за рішенням суду чи за допомогою інших належних способів на розумний період часу осіб, засуджених за злочини, що охоплюються цією Конвенцією, права обіймати посади керівників юридичних осіб, зареєстрованих у межах їхньої юрисдикції;

є) створення національного реєстру осіб, позбавлених права обіймати посади керівників юридичних осіб;

ж) обмін інформацією, що міститься в реєстрах, зазначених у пп. пп. (г) (д) та (є) цього пункту, з компетентними органами інших держав-учасниць.

Держави-учасниці прагнуть сприяти реінтеграції в суспільство осіб, засуджених за злочини, що охоплюються цією Конвенцією.

Держави-учасниці прагнуть періодично проводити оцінювання існуючих правових документів і видів адміністративної практики з відповідних питань для виявлення їхньої вразливості з погляду зловживань із боку організованих злочинних груп.

Держави-учасниці прагнуть сприяти поглибленню розуміння суспільством факту існування, причин і небезпечного характеру транснаціональної організованої злочинності, а також загроз, створюваних нею. Відповідна інформація охоплює відомості про заходи для

сприяння участі населення в запобіганні такій злочинності та боротьбі з нею і може поширюватися у відповідних випадках через засоби масової інформації [9].

Кожна держава-учасниця повідомляє Генеральному секретарю Організації Об'єднаних Націй назву й адресу органу або органів, які можуть надавати іншим державам-учасницям допомогу в розробленні заходів щодо запобігання транснаціональній організованій злочинності.

Держави-учасниці, у визначених випадках, співробітничать одна з одною і з відповідними міжнародними та регіональними організаціями в розробленні та сприянні вжиттю заходів, зазначених у цій статті. Це передбачає участь у міжнародних проєктах, спрямованих на запобігання транснаціональній організованій злочинності, наприклад шляхом поліпшення умов, що визначають уразливість груп населення, які перебувають у несприятливому соціальному становищі, з погляду діяльності транснаціональних організованих злочинних груп [9].

Конвенція про примусову чи обов'язкову працю № 29. Генеральна конференція Міжнародної організації праці, скликана в Женеві Адміністративною радою Міжнародного бюро праці, на своїй чотирнадцятій сесії 10 червня 1930 р. Ратифікована ВРУ 10 серпня 1956 р. [11].

Оскільки форми експлуатації, передбачені у ст. 149 КК України, включають примусову працю, то було б доцільно звернути увагу на ст. 2 вищезазначеної Конвенції.

У розумінні цієї Конвенції термін «примусова, чи обов'язкова, праця» означає будь-яку роботу чи службу, що її вимагають від якої-небудь особи під загрозою якогось покарання і для якої ця особа не запропонувала добровільно своїх послуг.

Проте термін «примусова, чи обов'язкова, праця» у розумінні цієї Конвенції не охоплює:

а) будь-яку роботу чи службу, що її вимагають на підставі законів про обов'язкову військову службу та застосовують для робіт суто воєнного характеру;

б) будь-яку роботу чи службу, що є частиною звичайних громадянських обов'язків громадян цілком самоврядної країни;

с) будь-яку роботу чи службу, що її вимагають від якої-небудь особи внаслідок вироку, винесеного рішенням судового органу, за умови, що ця робота чи служба виконуватиметься під наглядом і контролем державних властей і що зазначена особа не буде віддана або передана в розпорядження приватних осіб, компаній чи товариств;

д) будь-яку роботу чи службу, що її вимагають в умовах надзвичайних обставин, тобто в разі війни або лиха, або загрози лиха, як-от пожежі, повені, голод, землетрус, сильні епідемії чи епізоотії, навалі шкідливих тварин, комах чи паразитів рослин і взагалі обставини, що ставлять під загрозу або можуть поставити під загрозу життя чи нормальні життєві умови всього або частини населення;

е) дрібні роботи общинного характеру, тобто роботи, що виконуються для прямої користі колективу членами даного колективу і які тому можуть вважатися звичайними громадянськими обов'язками членів колективу за умови, що саме населення або його безпосередні представники мають право висловити свою думку про доцільність цих робіт [11].

Отже, даний документ був розроблений для запобігання та протидії експлуатації праці, яка є однією з форм торгівлі людьми, передбаченої ст. 149 КК України.

Верховною Радою України було ратифіковано ще багато міжнародних нормативно-правових документів щодо протидії торгівлі людьми, серед них можна виділити Конвенцію Ради Європи «Про захист дітей від сексуальної експлуатації та сексуального насильства», ратифіковану 20 червня 2012 р., та Конвенцію «Про заборону та негайні заходи щодо ліквідації найгірших форм дитячої праці» № 182, ратифіковану 5 жовтня 2000 р., та інші [12; 13].

Окрім того, в Україні діє Міжнародна організація з міграції (далі – МОМ) Агентства ООН з питань міграції. Програма протидії торгівлі людьми МОМ в Україні розпочала свою роботу в 1998 р. з метою допомогти Уряду України та громадськості в зусиллях із протидії торгівлі людьми та забезпечення доступу постраждалих до допомоги та правосуддя. МОМ застосовує системний підхід до вирішення проблеми торгівлі людьми та проводить роботу в чотирьох взаємопов'язаних напрямках [14].

МОМ приділяє особливу увагу запобіганню торгівлі людьми у співпраці з державними установами в галузі соціальної політики й освіти, правоохоронними органами, іншими міжнародними організаціями, а також мережею організацій громадянського суспільства по всій території України.

З метою підвищення доступу постраждалих від торгівлі людьми до правосуддя МОМ надає комплексні послуги з розвитку потенціалу системи кримінального правосуддя в Україні, зокрема поліції, слідчих, прокурорів і судових органів. Це передбачає тематичні тренінги, технічну допомогу, установлення робочих контактів із країнами транзиту та призначення, сприяння взаємній правовій допомозі, управління ресурсами, надання обладнання, зміцнення механізмів захисту постраждалих/свідків тощо. МОМ також співпрацює з Державною міграційною службою України та Державною прикордонною службою України для підвищення можливостей ідентифікації потенційних постраждалих від торгівлі людьми на кордонах країни і покращення співпраці зі спеціалізованими підрозділами поліції [14].

Партнерство лежить в основі всіх заходів МОМ із протидії торгівлі людьми. Робота із широким колом партнерів, зокрема з різними державними установами, міжнародними організаціями, громадянським суспільством, приватними компаніями та фізичними особами. Пожвавлення співробітництва між ними є ключем до ефективних дій, спрямованих на протидію торгівлі людьми в Україні та зміцнення національного внеску та відповідальності в цій сфері.

Представництво МОМ в Україні координує заходи із запобігання, інформування населення разом із Коаліцією із протидії торгівлі людьми, до складу якої входить 31 неурядова організація [14].

Отже, можна зробити висновок, що разом із національним законодавством в Україні досить широко застосовується міжнародна практика, яка закріплює за кожною з держав-учасниць загальноприйняті принципи щодо протидії торгівлі людьми, а також установлює правила взаємин правоохоронних органів у даній сфері, містить норми щодо всебічної взаємної підтримки та забезпечення технічними засобами й обміном інформацією органів. які здійснюють розслідування справ, що стосуються торгівлі людьми, і основне – містить положення щодо реабілітації та допомоги для постраждалих від даного злочину осіб.

Україна є країною походження, транзиту та призначення в торгівлі чоловіками, жінками та дітьми. Зростає також

проблема внутрішньої торгівлі людьми. За даними дослідження, проведеного на замовлення МОМ, понад 230 000 українців постраждали від торгівлі людьми з 1991 р., що робить Україну однією з основних країн походження постраждалих від сучасного рабства в Європі [14].

Оскільки сама торгівля людьми як негативне соціальне явище постійно адаптується до зміни суспільних відносин, законодавство у сфері запобігання та протидії їй усе ще є недосконалим, існує нагальна необхідність у дослідженні перспектив його розвитку.

Так, 6 вересня 2018 р. було здійснено великий крок для вдосконалення чинного законодавства щодо протидії торгівлі людьми, оскільки було внесено зміни до ст. 149 КК України, яка передбачає кримінальну відповідальність за даний злочин. Зміни було внесено для узгодження норми з міжнародним стандартом [15].

Однак внесення змін до норми ще не означає ефективності боротьби проти злочину. За останні роки у зв'язку із ситуацією, яка склалась на сході України, громадяни нашої держави потрапляють у групу ризику від злочину, передбаченого ст. 149 КК України. Так само впливає на різкий зріст виїзду за кордон громадян України складна економічна ситуація. Тому правоохоронним органам треба вжити заходів щодо більш пильного контролю під час перетинання кордону громадянами України, а також мети його здійснення.

Варто звернути увагу на офіційні дані Міністерства внутрішніх справ України щодо статистики розслідувань торгівлі людьми за останні роки.

З лютого 2022 р. по жовтень 2023 р. виявлено 264 кримінальних правопорушення за ознаками статті про торгівлю людьми. У рамках цих розслідувань 169 трафікерів отримали статус підозрюваних [16].

На базі Європолу створено Українську оперативну групу, до якої залучено 12 європейських країн, представників Єврокомісії та Фронтекс. Створено міжнародну інформаційно-комунікаційну платформу для запобігання торгівлі людьми.

Отже, можна сказати, що правоохоронні органи докладають багато зусиль для подолання цієї проблеми на території України, справді, порівняно з попередніми роками, кількість осіб, потерпілих від злочину торгівлі людьми, скоротилась, це є позитивним елементом в чинному законодавстві України.

Варто зазначити, що в Україні діють установи, окрім МОМ, щодо боротьби та протидії торгівлі людьми. До інституційної системи та ключових урядових установ у сфері протидії торгівлі людьми в Україні належать: Міністерство соціальної політики, Міжвідомча рада з питань сім'ї, гендерної рівності, демографічного розвитку та протидії торгівлі людьми, Експертна робоча група з питань запобігання насильству в сім'ї та протидії торгівлі людьми, регіональні ради, Міністерство України у справах сім'ї, молоді та спорту, Державна соціальна служба для сім'ї, дітей та молоді, Державний департамент з усиновлення та захисту прав дитини, Міністерство внутрішніх справ України, Служба безпеки України, Генеральна прокуратура України, Верховний Суд та судова система України, Державна служба зайнятості України, навчальні заклади й органи освіти.

На основі аналізу міжнародного та вітчизняного досвіду у сфері протидії торгівлі людьми доцільно буде запропонувати державну стратегію протидії торгівлі людьми, яка базуватиметься на таких чотирьох концептуальних засадах, як:

1. Удосконалення законодавства та дій правоохоронних органів.

2. Зміна статусу особи та підтримка групи ризику.
3. Підвищення рівня поінформованості громадськості, особливо осіб групи ризику.
4. Кваліфікована допомога потерпілим від торгівлі людьми.

Перша засада полягає в тому, що на основі ґрунтовного аналізу міжнародного та вітчизняного досвіду щодо протидії торгівлі людьми можемо запропонувати два успішні адміністративно-правові механізми: перший – американський, другий – шведський (європейський). Ще однією важливою складовою частиною першого пункту запропонованої нами стратегії є необхідність сприяти заохоченню та підтримці міжнародного співробітництва і технічної допомоги в запобіганні торгівлі людьми та в боротьбі з нею, зокрема проводити кампанії за ратифікацію міжнародних пактів і конвенцій із прав людини в тих країнах, які ще не зробили цього. Щодо успішної реалізації другого пункту стратегії першочергового значення надаємо потребі створення національних комісій з охорони та заохочування прав людини, особливо представників найуразливіших груп.

Для досягнення мети, зазначеній у третьому пункті, визначимо такі заходи з підвищення рівня поінформованості громадськості щодо явища торгівлі людьми, особливо осіб групи ризику: спонукати релігійні та світські організації до активності у справі інформування їхніх членів і громадськості про нелюдський характер існуючих форм експлуатації; домагатись підвищення зацікавленості засобів масової інформації; заручатись підтримкою відомих громадських діячів; домагатись підвищення рівня занепокоєності щодо практики експлуатації та її наслідків для здоров'я й розвитку людей, які є її жертвами, серед груп, що обстоюють інтереси жінок, споживачів та індустрії туризму; проводити кампанії стосовно контролю за спеціальним маркуванням товарів, які несуть інформацію про невикористання дитячої праці під час їх виготовлення [17, с.78].

Четвертий пункт полягає в гарантуванні державного захисту особам, що долучаються до протидії торгівлі людьми, і особам, які постраждали від торгівлі людьми. Також визначальною є потреба в постійному здійсненні моніторингу фактів торгівлі людьми загалом і окремих їх видів.

Звісно, в Україні діє велика кількість нормативно-правових актів, які регулюють соціальне забезпечення постраждалих осіб, профілактику злочинів, взаємодію з міжнародними правоохоронними органами щодо протидії торгівлі людьми, але було б доцільно створити єдиний апарат або орган, який би регулював дане питання із застосуванням як національного, так і міжнародного законодавства та взаємодіяв із судовою системою України.

Висновки. Дослідження правової бази, яка регулює діяльність правоохоронних органів України у сфері протидії торгівлі людьми, свідчить про її комплексність і ефективність. Її сила полягає в поєднанні національних законодавчих актів із міжнародними правовими документами, а також у налагодженій системі міжнародного співробітництва правоохоронних структур, що включає обмін оперативною інформацією та взаємну технічно-матеріальну допомогу.

Конституція України є основоположним законодавчим актом, який визначає людське життя головною цінністю держави, тому в її інтересах лежить захист та підтримка осіб, які є постраждалими від даного злочину.

Останніми роками, згідно з офіційними даними МВС України, у сфері застосування оновленого законодавства України та міжнародного законодавства, ратифікованого ВРУ, щодо протидії торгівлі людьми було здійснено позитивні кроки та зрушення, оскільки кількість розкритих злочинів зросла, потерпілих від даного злочину вдвічі менше порівняно з попередніми роками.

Список використаних джерел

1. Дядюра К. О. Засоби протидії торгівлі людьми: міжнародно-правовий досвід. *Форум права*. 2007. № 2. С. 48–53.
2. Загальна декларація прав людини, ухвалена Генеральною Асамблеєю 10.12.1948 р. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_015 (дата звернення: 11.12.2024).
3. Висвітлення в засобах масової інформації проблеми торгівлі людьми. URL: <https://www.osce.org/uk/secretariat/36902?download=true> (дата звернення: 13.12.2024).
4. Протокол про попередження і припинення торгівлі людьми, особливо жінками і дітьми, і покарання за неї, що доповнює Конвенцію Організації Об'єднаних Націй проти транснаціональної організованої злочинності. Прийнятий резолюцією 55/25 Генеральної Асамблеї від 15.11.2000. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_791 (дата звернення: 15.12.2024).
5. Про боротьбу з торгівлею людьми і з експлуатацією проституції третіми особами : Конвенція ООН від 02.12.1949 р. № 995–162. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_162 (дата звернення: 13.12.2024).
6. Про громадянські та політичні права : Міжнародний пакт від 16.12.1966 р. № 995–043. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_043 (дата звернення: 18.12.2024).
7. Про ліквідацію всіх форм дискримінації стосовно жінок : Конвенція від 18.12.1979 р. № 995–207. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_207 (дата звернення: 18.12.2024).
8. Протидія торгівлі людьми : збірник законодавчих актів. Видання оновлене та доповнене. Київ, 2016. 120 с. URL: https://mfa.gov.ua/mediafiles/sites/edinburgh/files/5_0410.pdf (дата звернення: 16.12.2024).
9. Про ратифікацію Конвенції Організації Об'єднаних Націй проти транснаціональної організованої злочинності та протоколів, що її доповнюють (Протоколу про попередження і припинення торгівлі людьми, особливо жінками і дітьми, і покарання за неї і Протоколу проти незаконного везу мігрантів по суші, морю і повітря) : Закон України від 04.02.2004 р. № 1433–IV. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1433-15> (дата звернення: 15.12.2024).
10. Про заходи щодо протидії торгівлі людьми : Конвенція Ради Європи № 994–858. Ратифікація від 21.09.2010 р. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/994_858 (дата звернення: 15.12.2024).
11. Про примусову чи обов'язкову працю : Конвенція № 29. Ратифікація від 10.08.1956 р. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/993_136 (дата звернення: 15.12.2024).
12. Про захист дітей від сексуальної експлуатації та сексуального насильства : Конвенція Ради Європи № 994–927. Ратифікація від 20.06.2012 р. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/994_927 (дата звернення: 15.12.2024).

13. Про заборону та негайні заходи щодо ліквідації найгірших форм дитячої праці : Конвенція № 182. Ратифікація від 05.10.2000 р. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/993_166 (дата звернення: 15.12.2024).
14. Протидія торгівлі людьми. *Міжнародна організація з міграції*. URL: <http://iom.org.ua/ua/protidiya-torgivli-lyudmi> (дата звернення: 13.12.2024).
15. Про внесення зміни до ст. 149 Кримінального кодексу України щодо приведення у відповідність з міжнародними стандартами : Закон України від 06.09.2018 р. № 2539–VIII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2539-viii> (дата звернення: 13.12.2024).
16. Карпенко Т. За два роки в Україні від торгівлі людьми постраждали 215 громадян, з них 23 – діти (02.12.2023). URL: <https://uworld.news/news/ za-dva-roky-v-ukraini-1006886.html> (дата звернення: 13.12.2024).
17. Лукач Н. М. Концептуальні засади запобігання та протидії торгівлі людьми в Україні. *Грані*. Львів, 2015. № 7. С. 75–78.

References

1. Diadiura, K. O. (2007). Zasoby protydii torhivli liudmy: mizhnarodno-pravovyi dosvid [Measures to Counter Human Trafficking: International Legal Experience]. *Forum prava*. № 2. S. 48–53 [in Ukrainian].
2. Zahalna deklaratsiia prav liudyny, pryiniata Heneralnoi Asambleiei vid 10.12.1948 r. [Universal Declaration of Human Rights. Adopted by the General Assembly on 10.12.1948]. Retrieved from: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_015 (data zvernennia: 11.12.2024) [in Ukrainian].
3. Vysvitlennia v zasobakh masovoi informatsii problemy torhivli liudmy [Highlighting the Problem of Human Trafficking in Mass Media]. Retrieved from: <https://www.osce.org/uk/secretariat/36902?download=true> (data zvernennia: 13.12.2024) [in Ukrainian].
4. Protokol pro poperedzhennia i prypynennia torhivli liudmy, osoblyvo zhinkamy i ditmy, i pokarannia za nei, shcho dopovniue Konventsiui Orhanizatsii Obiednanykh Natsii proty transnatsionalnoi orhanizovanoi zlochynnosti, pryiniaty rezolutsiiei 55/25 Heneralnoi Asamblei vid 15.11.2000 [Protocol to Prevent, Suppress and Punish Trafficking in Persons, Especially Women and Children, Supplementing the United Nations Convention Against Transnational Organized Crime. Adopted by General Assembly Resolution 55/25 of 15.11.2000]. Retrieved from: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_791 (data zvernennia: 15.12.2024) [in Ukrainian].
5. Pro borotbu z torhivleiu liudmy i z ekspluatatsiieiu prostytutsii tretimy osobamy: Konventsiia OON vid 02.12.1949 № 995–162 [Convention for the Suppression of the Traffic in Persons and of the Exploitation of the Prostitution of Others. Adopted on 02.12.1949 № 995–162]. Retrieved from: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_162 (data zvernennia: 13.12.2024) [in Ukrainian].
6. Pro hromadianski ta politychni prava: Mizhnarodnyi pakt vid 16.12.1966 № 995–043 [International Covenant on Civil and Political Rights. Adopted on 16.12.1966 № 995–043]. Retrieved from: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_043 (data zvernennia: 18.12.2024) [in Ukrainian].
7. Pro likvidatsiiu vsikh form dyskryminatsii stosovno zhinkok: Konventsiia vid 18.12.1979 № 995–207 [Convention on the Elimination of All Forms of Discrimination Against Women. Adopted on 18.12.1979 № 995–207]. Retrieved from: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_207 (data zvernennia: 18.12.2024) [in Ukrainian].
8. Protydiia torhivli liudmy: zbirnyk zakonodavchykh aktiv, vydannia onovlene ta dopovnene [Combating Human Trafficking: A Collection of Legislative Acts, Updated and Supplemented Edition] (2016). Kyiv. Retrieved from: https://mfa.gov.ua/mediafiles/sites/edinburgh/files/5_0410.pdf (data zvernennia: 16.12.2024) [in Ukrainian].
9. Pro ratyfikatsiiu Konventsii Orhanizatsii Obiednanykh Natsii proty transnatsionalnoi orhanizovanoi zlochynnosti ta protokoliv, shcho yii dopovniuiut (Protokolu pro poperedzhennia i prypynennia torhivli liudmy, osoblyvo zhinkamy i ditmy, i pokarannia za nei i Protokolu proty nezakonnoho vvozu mihrantiv po sushi, moriu i povitriiu): Zakon Ukrainy vid 04.02.2004 № 1433–IV [Law of Ukraine on the Ratification of the United Nations Convention Against Transnational Organized Crime and its Supplementary Protocols (Protocol to Prevent, Suppress and Punish Trafficking in Persons, Especially Women and Children, and the Protocol Against the Smuggling of Migrants by Land, Sea, and Air). Adopted on 04.02.2004 № 1433–IV]. Retrieved from: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1433-15> (data zvernennia: 15.12.2024) [in Ukrainian].
10. Pro zakhody shchodo protydii torhivli liudmy: Konventsiia Rady Yevropy № 994–858. Ratyfikatsiia vid 21.09.2010 [Council of Europe Convention on Action Against Trafficking in Human Beings. № 994–858. Ratified on 21.09.2010]. Retrieved from: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/994_858 (data zvernennia: 15.12.2024) [in Ukrainian].
11. Pro prymusovu chy oboviazkovu pratsiu: Konventsiia № 29. Ratyfikatsiia vid 10.08.1956 [Forced or Compulsory Labour Convention № 29. Ratified on 10.08.1956]. Retrieved from: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/993_136 (data zvernennia: 15.12.2024) [in Ukrainian].
12. Pro zakhyst ditei vid seksualnoi ekspluatatsii ta seksualnoho nasylstva: Konventsiia Rady Yevropy № 994–927. Ratyfikatsiia vid 20.06.2012 [Council of Europe Convention on the Protection of Children Against Sexual Exploitation and Sexual Abuse № 994–927. Ratified on 20.06.2012]. Retrieved from: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/994_927 (data zvernennia: 15.12.2024) [in Ukrainian].
13. Pro zaboronu ta nehaini zakhody shchodo likvidatsii naihirshykh form dytiachoi pratsi: Konventsiia № 182. Ratyfikatsiia vid 05.10.2000 [Worst Forms of Child Labour Convention № 182. Ratified on 05.10.2000]. Retrieved from: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/993_166 (data zvernennia: 15.12.2024) [in Ukrainian].
14. Protydiia torhivli liudmy. *Mizhnarodna orhanizatsiia z mihratsii* [Combating Human Trafficking. *International Organization for Migration*]. Retrieved from: <http://iom.org.ua/ua/protidiya-torgivli-lyudmi> (data zvernennia: 13.12.2024) [in Ukrainian].
15. Pro vnesennia zminy do st. 149 Kryminalnoho kodeksu Ukrainy shchodo pryvedennia u vidpovidnist z mizhnarodnyimi standartamy [Law of Ukraine on Amendments to Article 149 of the Criminal Code of Ukraine to Align it with International

Standards]: Zakon Ukrainy vid 06.09.2018 № 2539–VIII. Retrieved from: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2539-viii> (data zvernennia: 13.12.2024) [in Ukrainian].

16. Karpenko, T. (2023). *Za dva roky v Ukraïni vid torhivli liudmy postrazhdaly 215 hromadian, z nykh 23 – dity* [Over Two Years, 215 Citizens, Including 23 Children, Have Suffered from Human Trafficking in Ukraine]. Retrieved from: <https://uworld.news/news/za-dva-roky-v-ukraini-1006886.html> (data zvernennia: 13.12.2024) [in Ukrainian].

17. Lukach, N. M. (2015). *Kontseptualni zasady zapobihannia ta protydii torhivli liudmy v Ukraini* [Conceptual Foundations of Prevention and Counteraction to Human Trafficking in Ukraine]. *Hrani*. Lviv. № 7. S. 75–78 [in Ukrainian].

Dragonenko Anna,

Candidate of Legal Sciences, Associate Professor,

Associate Professor at the Department of Criminal Law and Criminology of the Faculty № 1

(*Donetsk State University of Internal Affairs, Kropyvnytskyi*)

ORCID: <https://orcid.org/0000-0001-8353-2341>

**PREVENTION AND COMBAT TRAFFICKING IN HUMAN BEINGS:
INTERNATIONAL AND NATIONAL DIMENSIONS**

The article examines international and national normative and legal acts in the field of combating trafficking in human beings, and determined which of them is really effective and which require revision. It is established that powerful international organizations are taking measures to counteract trafficking in human beings by adopting regulatory and legal acts that could actually counteract the problem, as well as contain provisions on protection and assistance to the victims of this crime. Such a document, in particular, is the Council of Europe Convention on Measures to Counteract Trafficking in Human Beings and others. An important element in combating trafficking in human beings is the creation of international organizations aimed at protecting and assistance to affected persons, as well as comprehensive assistance to eradicating this problem around the world. Thus, the UN Agency for Migration has established an international migration organization, the center of which operates on the territory of Ukraine. This organization pays special attention to the prevention of human trafficking in cooperation with state institutions in the field of social policy and education, law enforcement agencies, other international organizations, as well as a network of civil society organizations throughout Ukraine.

It was established that in recent years, according to the official data of the Ministry of Internal Affairs of Ukraine, in the field of application of the updated legislation of Ukraine and international legislation ratified by the Verkhovna Rada of Ukraine on combating human trafficking, positive steps and shifts have been made, as the number of solved crimes has increased and the number of victims of this crime has increased half less compared to previous years.

Key words: *trafficking in human beings, exploitation, victim, counteraction to human trafficking, prevention.*